

אור שמח

הלכות גירושין פרק יב הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ח - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הלכה ו

שנים¹ אומרים נתגרשה וכו', אפילו הבעל עומד, והיא אומרת לא נתגרשה וכו', מפני שהעדים סומכים אותה וכו':

בסוגיין² (כתובות כב, ב), מ"ט, מיתה אינה יכולה מכחשתו, גירושין יכולה מכחשתו, ומי חציפא כולי האי, והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, הנ"מ היכא דליכא עדים דקא מסייע לה כו'. ולפלא, דאמרינן בירושלמי³ (יבמות) פרק ט"ו (ה"א) על הך דהאשה שאמרה מת בעלי נאמנת, כמה דאת אמר (כתובות כב, א), אם היו לה עדים שהיא אשת איש, והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת, כן אמר הכא, ומשני, שניא היא בעדי מיתה, מאחר שאם יבוא הוא מכחיש, וכן הוא בתוספתא כתובות פרק יו"ד (ה"ד), האשה שאמרה מת בעלי וכו', מה בין מיתה לגירושין, שהמיתה אינה יכולה להכחישו, ובגירושין יכולה להכחישו, שתאמר לו גירשתי. וא"כ מאי פריך מהך דרב המנונא⁴,

ע"כ לא דמיין להדדי, דבגירשני בעלי אינה נאמנת, ובמת בעלי נאמנת, וכבר תמהו בזה.

סיכום: רבא מפרש, דברייתא איירי בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת, דאם נשאת לא תצא, ושנים אומרים נתגרשה כו' אם נשאת תצא. ומקשה הש"ס מרב המנונא דאשה נאמנת לומר גרשתי. והוא תמוה, דרב המנונא לא אמר אלא בפני בעלה. דבמשנה תנן דאינה נאמנת לומר נתגרשתי, והיינו שלא בפני בעלה.

מה הוא גדר מלתא דעבידא לגלויי

לומר מת אתה, הלכך אי לאו דברי לה שמת מירתתא ולא מינסבא: גירושין יכולה מכחשתו - אם יבא ויאמר לא גירשתיך, היא תאמר גירשתי, הלכך אי שרית לה סמכה אהכחשה ומינסבא על פי עדים הללו מספק ולא מירתתא למידק שפיר"עכ"ל.

³ פירוש: זה תוכן דברי הירושלמי, דיש סתירה בין שני משניות. ביבמות (קיד, ב) תנן דאשה נאמנת לומר מת בעלי אפילו היו עדים שהיא אשת איש, שהרי כולם יודעים שהיא נשואה (פני משה ירושלמי, שם), ובכתובות (כב, א) תנן דאם יש שני עדים שהיא אשת איש אינה נאמנת לומר שגרשה, אם כן בהכרח יש חילוק בין טענת נתגרשתי לטענת מת בעלי, דבמת אינה יכולה להכחיש אם יבוא חי לכן נאמנת, ובגרשתי יכולה להכחישו, לכן אינה נאמנת

⁴ פירוש: מה מקשה בכתובות (שם) על רבא מרב המנונא, והרי רב המנונא בעצמו לא אמר שנאמנת אלא בפני בעלה, אבל רב המנונא אינו חולק על הלכה פסוקה שאשה אינה נאמנת לומר גרושה אני, אם יש שני עדים שהיא אשת איש, והיא משנה בכתובות (כב, א), ובהכרח לומר דדוקא בפני בעלה נאמנת. וכן הקשה הרשב"א (שם) ותירץ, וז"ל "ה"ק מדקאמר רב המנונא שאינה מעיזה פניה בפניו ומתירין אותה לכתחילה על סמך זה, הוה לן למימר דשלא בפניו נמי אם נשאת מיהא לא תצא". ומקשה רבינו, הא משנה מפורשת היא בכתובות (שם) דשלא בפני בעלה אינה נאמנת כלל, ואין זה שייך כלל לדברי רבא.

¹ ז"ל הרמב"ם גירושין (יב, ד - ו) "באה היא ובעלה, היא אומרת גירשתי ואבד גיטי, והוא אומר לא גירשתיך, אף על פי שהוחזקה אשתו, הרי זו נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה: אמר הבעל גירשתי את אשתי, אינו נאמן, וחוששין לדבריו ותהיה ספק מגורשת, ואפילו הודת לו שגירשה אינו נאמן, שמא יתכוין לקלקל אותה, או בגט בטל גירשה, והיא אינה יודעת, או שמא תעזי פניה בו מפני שהוא מאמינה והיא אינה יודעת כובד האיסור שלה, לפיכך אומרים לו אם אמת הדבר הרי אתם קיימים גרשה עתה בפנינו: שנים אומרים נתגרשה ושנים מכחישים אותן ואומרים לא נתגרשה, אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גרשתי, הרי זו בחזקה אשת איש גמורה כשהיתה, מפני העדים שסומכין אותה אפשר שתעזי פניה, לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר"עכ"ל הרמב"ם.

² ז"ל הגמ' (כתובות כב, ב) "אמר רבי יוחנן: שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - לא תצא; שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה - הרי זו לא תנשא, ואם נשאת - תצא. מאי שנא רישא, ומאי שנא סיפא כו' רבא אמר: לעולם תרי ותרי ניהו כו' מיתה - אינה יכולה מכחשתו, גרושין - יכולה מכחשתו. ומי חציפה כולי האי, והאמר רב המנונא: האשה שאמרה לבעלה גרשתי - נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה! הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה, אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה - מעיזה ומעיזה"עכ"ל. ופירש רש"י וז"ל "מיתה אינה יכולה מכחשתו - אם יבא בעלה אינה יכולה

אור שמח

הלכות גירושין פרק יב הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ח - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

סיכום: גדר מלתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי, הוא דבר שיהיה ניכר לכל ששיקרה בלא דבריה, כמו שאומרת מת והוא בא חי, אבל אם תאמר גרשתי, ויבוא בעלה ותחזור בה, אולי כשבא בעלה היא משקרת, לכן לא נאמנת לומר גרשתי שלא בפני בעלה, כי לא עבידא לגלויי.

תמיה, מדוע מקשה הש"ס על רבא, והא בהכרח דרב המנונא סובר שרק בפני בעלה נאמנת לומר גרשתי

והנה במילתא דעבידא לגלויי שוה בחזקה דלא משקרי אינשי דעלמא והאשה עצמה, ונתבונן, דכבר כתבו תוספות (ב"ק עב, ב ד"ה אין לך) דכל היכא דאיכא תרי ותרי אינן נאמנין במיגו, דלא יהא הוכחת המיגו עדיפא משני עדים⁹ המועילים לכל דבר, והוי כמאה עדים נגד תרי,

והנראה לפרש, דתמן⁵ אמר בירושלמי (יבמות טו, א), ואפילו⁶ כמשנה הראשונה (יבמות קכב, א) שאין עד אחד נאמן ומתירה, היא מתרת את עצמה, ופירושו⁷, משום שאינה חשודה לקלקל את עצמה כשיבוא בעלה. והנה הא דעד אחד נאמן מפרש ביבמות (קטז, ב עיין שם) משום דכל מילתא דעבידא לאגלויי לא משקרי אינשי. והנה⁸ גדר מלתא דעבידא לאגלויי הוא דבר שמצד עצמותו יהא נגלה לכל בדבר שא"א להכחישו, ואם יהיה בעלה חי, אז הוי מילתא דעבידא לגלויי, אבל באם תאמר שגרשה בעלה, ואם יבוא לא תוכל להכחישו, זה לא הוי מילתא דעבידא לגלויי, דלא יהיה השקר גלוי לעין כל, דשמא עכשיו היא משקרת. א"כ משום זה לא הוי מילתא דעבידא לגלויי, וז"ב.

⁵ תוכן דבריו להוכיח, שאשה יותר נאמנת מעד אחד, כי לא מקלקלת עצמה. וכיון שאפילו עד אחד נאמן במילתא דעבידא לגלויי, כל שכן אשה תהא נאמנת. אם כן קשה, מדוע לא נאמנת לומר גרשתי שלא בפניה, והא עבידא לגלויי כמבואר להלן.

⁶ פירוש: תנן ביבמות (קכב, א), דלמשנה ראשונה אין משיאין את האשה על פי עד אחד, ולמשנה אחרונה משיאין על פי עד אחד, ואמרו בירושלמי (יבמות טו, א), דהא דתנן (שם) דאשה נאמנת לומר מת בעלי, אינו דוקא למשנה אחרונה דמשיאין על פי עד אחד, אלא אפילו למשנה ראשונה דאין משיאין על פי עד אחד, גם כן אשה נאמנת לומר מת בעלי, דעד אחד חשוד לקלקלה, אבל אשה לא חשודה לקלקל עצמה. וז"ל הירושלמי (שם) "לא סוף דבר כמשנה האחרונה שעד אחד מתירה. ואפילו כמשנה הראשונה שאין עד אחד מתירה היא מותרת עצמה. מה בינה לעד אחד. עד אחד חשוד לקללה והיא אינה חשודה לקלקל את עצמה" ע"כ.

⁷ פירוש: הירושלמי פירשו. דזה מפורש בירושלמי.

⁸ פירוש: לפי זה דלא משקרי במלתא דעבידא לגלויי, מדוע אשה אינה נאמנת שלא בפני בעלה שגרשה, הרי עבידא לגלויי, שאם יבוא בעלה לא תוכל להעזי בפניו לומר גרשתי, אם כן אפילו שלא בפניו תהא נאמנת מחמת זה. ומתוך, דגדר מלתא דעבידא לגלויי הוא דבר שיהיה ניכר לכל ששיקרה בלא דבריה, כמו שאומרת מת והוא בא חי, אבל אם תאמר גרשתי, ויבוא בעלה ותחזור בה, אולי כשבא בעלה היא משקרת, לכן לא נאמנת לומר גרשתי שלא בפני בעלה, כי לא עבידא לגלויי.

⁹ פרוש: התוס' מקשינן, מדוע בשני כיתי עדים המכחישות זה לזה לא אומרים שנאמנים לכת האחרונה, במיגו שהיתה פוסלת את הכת הראשונה בגזלונתא, ותירצו, דכח מיגו אינו יותר משני עדים, ואם היו באים עוד שני עדים תוספת לכת האחרונה, לא היו נאמנים יותר, דמאה כתרי ותרי כמאה, אם כן לא יתכן שמיגו יהיה לו יותר כח משני עדים, לכן אינם נאמנים.

אור שמח

הלכות גירושין פרק יב הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ח - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מכחישין זה את זה ואין נאמנות לכת זו יותר מלכת זו, סלק עדותן של העדים כמו שלא העידו, והיא נאמנת מטעם שאינה חשודה לקלקל עצמה, דזה לא נתרועע מעדותן של העדים, א"כ ה"ה בגרשתני דאינה מעיזה פניה בפני בעלה תו אינה חשודה לשקר שלא בפניו, שיראה שמא יבוא בעלה והיא לא תוכל להכחישו, ותצא מזה ומזה, ומשני דהיכא דאיכא עדים מעיזה, וסמכא אנפשה דתכחישנו ותאמר גרשתני. ולא קשיא א"כ הא הכא את אמר דבמיתה נאמנת משום חזקה דלא תקלקל עצמה, ולמה אינה נאמנת לומר גרשני בלא עדים כלל משום הך חזקה דכשיבוא בעלה לא תוכל להכחישו, ותו אינה חשודה לקלקל עצמה, דז"א, דכאן הרי איכא תרי ותרי, והיא והבועל אומרים ברי שמת, ואם נשאת להעד נאמנת, ולא תצא משום הך חזקה דאינה חשודה כו' היכי שכבר ניסת, ודו"ק כי מחוור השמועה:

סיכום: פשיטא לש"ס דרב המנונא לא אמר דנאמנת לומר גרשתני אלא בפני בעלה, והש"ס ידע שנאמנת לומר מת דעבידא לגלויי, ולא לומר גרשתני דלא עבידא לגלויי. אבל הש"ס מקשה, דכמו שאם שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לא נאמנים

דזה לא נתרועע מעדותן של העדים. וזה עומק קושיית הש"ס, דכיון שיש הכרח לומר שאשה עדיפא מעדים כי לא תקלקל על עצמה, אם כן כיון שאשה אינה מעיזה בפני בעלה, מדוע בשנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה, ואשה אומרת שנתגרשה אינה נאמנת, הרי יש לה לחשוש שיבוא בעלה ולא תעז בפניו, ובמלתא דעבידא לגלויי אשה נאמנת גם כשיש כיתות עדים המכחישות, מטעם שלא תקלקל לעצמה, אם כן מאי שנא שנים אומרים מת ולא מת מעדי הכחשה בגירושין. זה עומק שאלת הגמרא. ועל זה מתרצים, דכיון שיש שני עדים מסייעים לה, מעיזה גם בפני בעלה.

ובזה מיושב היטב מדוע קושיא זו היא רק לדברי רבא, אבל על דברי רב המנונא לא קשיא, דודאי רב המנונא אמר דנאמנת רק בפני בעלה, אבל לא בפני בעלה אינה נאמנת. ואין לומר דתהיה נאמנת מחשש שעבידא לגלויי כי לא תעז בפני בעלה כשיבוא ויאמר שלא גירשה, דזה פשוט לש"ס שהחשש שיבוא בעלה ולא תעז הוא לא ממש כמו מלתא דעבידא לגלויי – כמבואר לעיל - אלא רק בהצטרף, שהבועל גם אומר שמת ושני עדים שמסייעים לה, ובזה מיושב היטב הסוגיא.

דג"כ הוי ספק השקול יעו"ש, א"כ א"ש הגמרא¹⁰, דבכ"מ דמועיל עד אחד, ואשה נאמנת לומר מת בעלי, משום דהיא מילתא דעבידא לגלויי, משא"כ בגירושין לא הוי מילתא דעבידא לגלויי, אך כאן פריך, דשני עדים אמרי מת ושני עדים אמרי לא מת, אמאי לא אמרינן דהוי לן להאמין הנך שני עדים דאמרי מת משום דעבידא לגלויי, אבל הנך עדים דאמרי לא מת אם הם משקרי, היינו שמת, ואינהו אמרי לא מת, הא משקרי במילתא דלא עבידא לגלויי, אך זה לאו מידי, כיון דחזינן דע"כ תרי עדים קא משקרי, תו נגד עדים חזקה דלא משקר אינש במילתא דעבידא לגלויי לא עדיף מעוד שני עדים, ותרי כמאה, וכיון דתרי ותרי נינהו מספקא לן שמא משקרי במלתא דעבידא לגלויי. הגע בעצמך, אם היה עוד עד אחד, האם (יכריח) [יכריע], כיון שמהכחשת העדים נתהווה לך ספק דמשקרי אינשי במילתא דעבידא לגלויי, ואיך תאמר שאם היא אומרת מת בעלי נאמנת משום דלא משקרי במילתא דעבידא לגלויי, הלא חזקה שייך ג"כ אצל העדים, ומספקא לך מהכחשתם שמשקרי, א"כ מפני שנתוסף עוד אחד דמשקר, מכריע השני עדים שאומרים לא מת, יפלא. וע"כ טעמא משום דלא חשודה לקלקל עצמה, שאינה יכולה להכחישו, ותצא מזה ומזה, דדבר זה לא שייך גבי העדים, ותו אמרינן כיון דהעדים

¹⁰ תוכן דבריו: דלכאורה יש להקשות, כיון דאשה ועד אחד נאמנין במילתא דעבידא לגלויי בחזקה דלא משקרי אינשי במילתא דעבידא לגלויי, אם כן כששני עדים אומרים מת ושני עדים אומרים לא מת, יש להאמין לאלו שאומרים מת, כי לא משקרי במלתא דעבידא לגלויי, דאם יבוא חי התברר ששקר העידו, אבל העדים שמעידים שלא מת לא יכול להתברר ששקר העידו, כי גם אם לא יבוא, יתכן שהוא נמצא במקום בעולם. אבל הטעם בזה, דחזקה זו שלא משקרי, הוא כמו עוד שני עדים, וכיון שיש כאן שני כיתות עדים זה כנגד זה, לא מהני זה שיש ארבעה עדים כנגד שנים. ואין לומר, דמכל מקום בהכרח דלא משקרי במילתא דעבידא לגלויי, זה אינו נכון, שהרי בהכרח יש כאן כת אחת משקרת. והנה, אם יבוא עד אחד נוסף שיעיד שמת, בודאי לא יכריע [א.ה. י.ש ט"ס בנדרפס וצ"ל יכריע ולא יכריח], אם לפי זה יש לתמוה מדוע בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת והאשה אומרת מת נאמנת, מאי שנא מעד אחד שלא מכריע, אלא בהכרח צריך לומר שלאשה יש עדיפות על עדים כי אם תתקלקל תצא מזה ומזה, וכל הדרכים האלו בה, וזה אין לעדים, וכמו שאמרו בירושלמי (שם) שלכן למ"ד לא משיאין על פי עד אחד, אשה נאמנת, ולכן אומרים סלק עדותן של העדים כמו שלא העידו, והיא נאמנת מטעם שאינה חשודה לקלקל עצמה,

אור שמח

הלכות גירושין פרק יב הלכה ו

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "משך חכמה" על התורה

עם ביאור אור הבינה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' ח - תשפ"ו טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

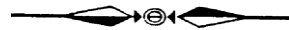
בהלכה ט"ו¹⁴ כתב חזקה שאינה מקלקלת כו' בדבר העשוי להגלות לכל כו', לאפוקי גירושין דלא הוי מלתא דעבידא לגלויי, דאף דפוסק (גירושין יב, ד) כרב המנונא¹⁵, מ"מ כשיבוא הבעל ותאמר לא גרשתני נאמר אז שמא היא משקרת בהודאתה, ומאן נוכח, ודו"ק:

סיכום: הרמב"ם פוסק שאשה נאמנת לומר מת בעלי, ולא נאמנת לומר גרשני בעלי, דמיתה עבידא לגלויי. אבל נאמנת לומר גרשתני בפני בעלה, דאינה מעיזה בפניו. ומ"מ שלא בפניו אינה נאמנת, מכח שיתגלה כשיבוא, שכשיבוא הבעל, ותאמר לא גרשתני, נאמר אז, שמא היא משקרת בהודאתה, ומאן נוכח.

העדים, כיון דיש הכחשה, אע"פ שהאומרים מת עבידי לגלויי, ומ"מ האשה נאמנת עמהם לומר מת, דבהכרח לא מקלקלת לעצמה, אם כן גם בשנים אומרים נגרשה כו' תהיה נאמנת, דעבידא לגלויי, שיבוא בעלה ולא תעיז, ויש סיוע משני עדים והבועל שאומר שמת בעלה.

ביאור פסקי הרמב"ם

והנה רבינו (גירושין יב, כג) פסק¹¹ כרב אסי¹² (כתובות כב, ב), וסבר הא דאמר רבא דהיכי דאיכא עדים מעיזה אמת הוא להלכה, וכמו שמצאנו כזה בגיטין בסוגיא דשליש¹³ (סד, ב), דהיכי דקא מסייע מעיזה, ה"ה הכא אף דמכחישים זל"ז מ"מ מעיזה, ולקמן (פרק יב)

לברר הדברים, הלכך לכתחלה לא תינשא ואם ניסת לא תצא, כרבנן וכשניסת לאחד מעדיה" ע"כ.

¹³ ז"ל הגמ' (שם, ב) "וליהמנה לדידה מדרב המנונא, דאמר רב המנונא: האשה שאמרה לבעלה גירשתני - נאמנת, חזקה אין האשה מעיזה פניה בפני בעלה! ה"מ היכא דליכא דקא מסייע לה, אבל היכא דמסייע לה - מעיזה ומעיזה".

¹⁴ ז"ל הרמב"ם (גירושין יב, טו) "מי שהוחזקה אשת איש והלכה היא ובעלה למדינת הים ושלום בינו לבינה ושלום בעולם, ובאה ואמרה מת בעלי נאמנת ותנשא או תתיבם, חזקה שאינה מקלקלת עצמה ותאסור עצמה על זה ועל זה ותפסיד כתובתה מזה ומזה ותוציא בניה ממזרים בדבר העשוי להגלות לכל, ואי אפשר להכחיש ולא לטעון טענה, שאם הוא חי סופו לבא או יודע שהוא חי" עכ"ל.

¹⁵ ז"ל הרמב"ם (גירושין יב, ד) "באה היא ובעלה, היא אומרת גירשתני ואבד גיטי והוא אומר לא גירשתיך, אף על פי שהוחזקה אשתו הרי זו נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה" עכ"ל.

¹¹ ז"ל הרמב"ם (גירושין יב, ו - ז) "שנים אומרים נתגרשה ושנים מכחישים אותן ואומרים לא נתגרשה, אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גרשתני, הרי זו בחזקה אשת איש גמורה כשהיתה, מפני העדים שסומכין אותה אפשר שתעיז פניה, לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר: במה דברים אמורים בשאמרו עכשיו נתגרשה שהרי אומרים לה אם אמת הדבר הוציאי גיטך, אבל אם אמרו העדים מכמה ימים נתגרשה, יש לומר אבד הגט, והואיל והיא אומרת גרושה אני בודאי, ושני עדים מעידין לה, אף על פי שהרי שנים מכחישים אותן, אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא, שהרי היא ובעלה יודעין בודאי שהיא מותרת, וחזקה היא שאין מקלקלין עצמן, אבל אם נשאת לאחר, הואיל והדבר אצלו ספק, וכן אם אמרה היא איני יודעת, אפילו נשאת לאחד מעדיה, הרי זו תצא והולד ספק ממזר" עכ"ל. והוא כאוקימתא דרב אסי.

¹² ז"ל הגמרא בכתובות (שם) "רב אסי אמר: כגון דאמרי עדים עכשיו מת עכשיו גירשה, מיתה ליכא לברורה, גירושין איכא לברורה, דאמרינן לה: אם איתא דהכי הוה, אחזי לך גיטיך" ע"כ. ופירש רש"י וז"ל "עכשיו מת - היום: ליכא לברורה - אם אמרו טבע במים או אכלו ארי, אין אנו יכולין